Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

TER BESLUITVORMING

Nota actief openbaar
Ja

Onze referentie
2024-0000738001

Datum
6 september 2024

Opgesteld door
[redacted]

Samengewerkt met

Bijlage(n)
1

Aan	Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Van	CIO Rijk - Informatiebeveiliging & Privacy

nota

Kabinetsreactie Policy Brief 'Too late to act? Europe's quest for cloud sovereignty' van het Instituut Clingendael

Aanleiding

In opdracht van de AIVD heeft het Instituut Clingendael (hierna: Clingendael) op 1 maart '23 de policy brief 'Too late to act? Europe's quest for cloud sovereignty' gepubliceerd. Gedurende de procedurevergadering van de vaste commissie voor Digitale Zaken van 13 maart 2024 heeft de commissie verzocht om de Clingendael policy brief aan de Kamer aan te bieden, voorzien van een kabinetsreactie. Met deze kabinetsreactie wordt aan voorgaand verzoek voldaan.

Bijgevoegd vindt u de kabinetsreactie. Deze wordt namens de staatssecretaris van BZK en mede namens de minister van EZK verstuurd. Met de kabinetsreactie wordt tevens voldaan aan de toezegging uit het Commissiedebat digitale infrastructuur en economie van 25 april jl. om het idee van een 'Bijenkorf-cloud' nader te onderzoeken[1].

Geadviseerd besluit

- Kennisnemen van de inhoud van deze nota; en
- Akkoord gaan met verzending van de kabinetsreactie aan de Kamer.
- Akkoord gaan dat deze kabinetsreactie een van de bouwstenen is voor de kabinetsreactie op de initiatiefnota "Wolken aan de horizon". Inzet is in die kabinetsreactie tot een geïntegreerde kabinetsaanpak op cloud te komen.

Kern

De kabinetsreactie is opgesteld in brede samenwerking tussen MinEZ, MinBZK en de AIVD. Bij de afstemming van het stuk is verder samengewerkt met MinBZ en de NCTV. Ook is over enkele feitelijke vragen gesproken met Instituut Clingendael.

De inhoud van deze kabinetsreactie en het Clingendael rapport raken aan die van de initiatiefnota "Wolken aan de horizon" die door de Kamerleden Kathmann (GL-PvdA) en Six Dijkstra (NSC) is opgesteld, waarbij de reikwijdte van de initiatiefnota breder is dan die van het Clingendael rapport. De reactie op dit rapport kan dan ook worden beschouwd als een bouwsteen voor de kabinetsreactie op de initiatiefnota, waarin het kabinet een geïntegreerde aanpak op het gebied van cloud kan presenteren.

[1] Toezegging bij Digitale infrastructuur en economie | Tweede Kamer der Staten-Generaal

Inhoud Policy Brief
In de policy brief geeft Clingendael haar zorgen aan omtrent de brede afhankelijkheid van onder meer Europese overheden van Amerikaanse cloudaanbieders. Een diversificatie van aanbieders, waaronder hoogwaardige cloudaanbieders van Europese bodem, is essentieel voor cloudsoevereiniteit.

Om dit te bewerkstelligen moet volgens Clingendael niet alleen de aanbodkant van de markt gestimuleerd worden, maar moet ook de marktmacht van de overheid ingezet worden om Europese aanbieders de mogelijkheid te geven zich (verder) te ontwikkelen.

Kabinetsinzet
De volgende acties maken deel uit van de kabinetsinzet:

- EU Cybersecurity Scheme for Cloud Services (EUCS)
- Network and Information Systems Directive revised (NIS2)
- EU Cloud Rulebook
- Guidance on public procurement
- Rijksbreed cloudbeleid
- Gaia-X
- Important Projects of Common European Interest Cloud Infrastructure and Services (IPCEI CIS)
- Dataverordening
- Digitalemarktenverordening
- European Open Science Cloud
- Alliance for Industrial Data, Edge and Cloud

Een zorg bij het inzetten van de marktmacht van de overheid is het landenneutraal beleid bij inkoop. Het uitsluiten van aanbieders uit de EU of landen die aangesloten zijn bij de Government Procurement Agreement is in beginsel niet toegestaan. In het kader van de evaluatie van het Rijksbreed cloudbeleid 2022 worden de mogelijkheden onderzocht om soevereiniteit c.q. afhankelijkheid mee te nemen bij cloudinkooptrajecten. Daarnaast wordt ingezet op het versterken van concurrentiekracht van het Europees aanbod, kennisontwikkeling en de arbeidsmarkt.

Toelichting
Op 19 augustus 2022 is het Rijksbreed cloudbleeid 2022 in de MR goedgekeurd.[2] Als verdieping en nadere concretisering van het cloudbeleid is tevens een implementatiekader 'risicoafweging cloudgebruik' opgesteld.[3] Met deze stukken werd het voor onderdelen van de rijksoverheid, met enkele uitzonderingen, toegestaan om onder voorwaarden gebruik te maken van public clouddiensten.

De markt voor public clouddiensten wordt echter gedomineerd door enkele grote, niet-Europese, aanbieders. Het gebruik van dergelijke diensten kan een grote mate van afhankelijkheid met zich meebrengen, zoals ook in de Agenda Digitale Open Strategische Autonomie wordt benoemd.[4] De toenemende consolidatie in combinatie met overstapdrempels (er is sprake van vendor lock-in) en gebrekkige dataportabiliteit en cloudinteroperabiliteit vergroten deze afhankelijkheid.

[2] Kamerbrief Rijksbreed cloudbeleid 2022 | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl
[3] Implementatiekader risicoafweging cloudgebruik | Rapport | Rijksoverheid.nl
[4] Agenda Digitale Open Strategische Autonomie (overheid.nl)

Daarnaast brengt het gebruik van cloud in het algemeen bepaalde risico's met zich mee als het gaat het kunnen behouden van controle en toegang tot gevoelige en beschermde gegevens. Dit kan bijvoorbeeld relevant zijn voor bepaalde vertrouwelijke typen overheidsdata.

Op dit thema heeft de EU recent belangrijke wetgevende stappen gezet om risico's te mitigeren, met onder meer de Europese Data Act, de Data Governance Act en de Digital Markets Act. Daarnaast zet het kabinet ook in op Europese investeringsprojecten in cloud- en data-infrastructuur via de IPCEI CIS en GAIA-X.

De probleemstelling die het Instituut Clingendael in haar policy brief neerzet is daarmee niet nieuw of onbekend, maar wel een belangrijk onderwerp dat blijvende aandacht vraagt. Ook vanuit de Tweede Kamer is recentelijk een initiatiefnota 'Wolken aan de horizon' verschenen van de leden Kathmann (GL-PvdA) en Six Dijkstra (NSC).[5] Ten tijde van schrijven wordt er gewerkt aan een separate Kabinetsreactie op deze initiatiefnota, waar u nog nader over geïnformeerd zal worden.

Politieke context
Het onderwerp 'cloud' en 'digitale open strategische autonomie'/'digitale soevereiniteit' heeft uitgebreid de aandacht van de Kamer. Onder meer in een Rondetafelgesprek Digitale infrastructuur en economie d.d. 18 april 2024 zijn diverse vertegenwoordigers vanuit belangengroepen, het bedrijfsleven en de (decentrale) overheid met de Tweede Kamer in gesprek gegaan omtrent het onderwerp. Het Instituut Clingendael was daar tevens aanwezig.

Communicatie
De media heeft uitgebreid de aandacht voor het onderhavige onderwerp.[6] Naar verwachting zal deze aandacht niet minder worden.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Motivering
In de openbaar gemaakte versie van deze nota zijn alle persoonsgegevens van ambtenaren geanonimiseerd.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
1	Kabinetsreactie Policy Brief 'Too late to act? Europe's quest for cloud sovereignty' van het Instituut Clingendael	

[5] Initiatiefnota van de leden Six Dijkstra en Kathmann over "Wolken aan de horizon" | Tweede Kamer der Staten-Generaal
[6] Zie onder meer:
- Amerikaanse overheid kan bij e-mail van Nederlandse overheden en kritieke bedrijven (nos.nl)
- 'Europese alternatieven voor Amerikaanse internetdiensten hard nodig' (nos.nl)
- Onrust over gedeeltelijke verhuizing .nl-domeinen naar het Amerikaanse Amazon (nos.nl)

Onze referentie
2024-0000738001

Datum
6 september 2024